

Inspirationsmaterial för skolan - *Fred med jorden*

Konstutställning i Glaskilen på Campus Tensta

10 maj - 31 okt 2025

Medverkande konstnärer: Ann Lislegaard, Cercle d'Art des Travailleurs de Plantation Congolaise CATPC, Enno Hallek, Hira Nabi, Ingela Ihrman, Mats Adelman, Mona Monasar, Tom Bogaard, Aqui Thami och Ylva Westerlund.

Inspirationsmaterialet innehåller tips och förslag på hur du som lärare och elev kan fördjupa dig i utställningens tematik och konstverken i anknytning till gymnasieprogrammets olika skolämnen genom fördjupningsfrågor, underlag till diskussion, boktips, övningar och en ordlista. Utställningen tar upp frågor om kopplingen mellan natur, ekonomi, exploatering, omsorg, miljöförstörelse och läkeprocess.

Utställningens titel *Fred med jorden* är lånad från en skrift med samma titel som skrevs av journalisten och författaren Elin Wägner (1882-1949) och godsägaren Elisabeth Tamm. Texten beskriver sambandet mellan fredsarbete, hållbart jordbruk och kvinnors rättigheter - idéer som ligger till grund för framväxten av dagens miljöpolitik vilket återigen är högaktuellt.

Skriften *Fred med jorden* finns tillgänglig i utställningens läshörna tillsammans med andra böcker och texter som knyter an till konsten och dess tematik. Läshörnan är till för elever och lärare, där kan du sitta och läsa, boka in en lektion eller ordna en bokcirkel.

Övergripande frågeställningar

Vad är värt mest - en skog eller en idrottsplats?
Motivera varför.

Är kalhyggen bra eller
dåliga för miljön?

Hur kan du påverka klimatet?

Kan konst påverka hur vi tänker och ser på världen
och lever våra liv? I sådana fall hur?

Vad är bäst för klimatet tror du? Att inte flyga? Cykla istället för
att ta bilen? Inte äta kött? Inte köpa nya kläder? Motivera,
diskutera.

Gör barkborren någon nytta?

För mer info, litteraturtips, länkar och fördjupning, se lista i slutet av materialet.

1.

CATPC - Cercle d'Art des Travailleurs de Plantation Congolaise

Plantations & Museums, Part 1: The Revolt with Charles Gize Sikitele, 2022, video, 7:02 min

CATPC Biopic, 2024, video, 9:25 min

CATPC är ett konstnärskollektiv baserat i Lusanga, Kongo. Genom sin konst har de kunnat köpa tillbaka 500 hektar utarmad mark på en före detta plantage för palmolja. Gruppen arbetar nu med att omvandla området till brukbar jord och på så vis börja odla saker man kan äta, öka den biologiska mångfalden och samtidigt minska globala klimatförändringar. Genom sitt arbete har CATPC också skapat medvetenhet om plantagearbetarnas historia och samtid, om mänskliga rättigheter, exploatering och orättvisor.

Frågor att diskutera i anslutning till CATPC och Beteendevetenskap, ekonomi, teknik, filosofi och samhälle:

Hur kan man ta tillbaka en plats eller ett land som någon annan har ockuperat?
Vad finns det för regler och lagar?

Hur har kolonialismen påverkat samhällen och kulturer?

Vad är skillnaden mellan en plantage och ett naturreservat?

Vad är en monokultur och vad är för- och nackdelar med det?

För vem och vilka är ett museum till för?

Som del av CATPC:s arbete med att återta området i Lusanga har de låtit skapa ett NFT-konstverk som är en replika av en skulptur i trä från 1930-talet, föreställande Maximilian Balot som var en belgisk officer, skulpturen användes som ett minnesobjekt för de som arbetade på plantagen förr i tiden. För varje såld NFT kan de köpa tillbaka en hektar mark. Läs mer om *Balot NFT* - se lista med tips.

Vad är en NFT?

Hur ser du på CATPC:s konstverk - *Balot NFT* mot bakgrund till originalet och dess historia?

2.

Mats Adelman

Stenfalksstol, 2025 , Stol i bokträ med skulptur av stenfalk i trä, akvarellfärg
Spiritodukt, 2023-2025, Modellsnitt över arkitektonisk passage, visningsutrymme
för mindre skulpturer
Sätra station, 2024, Oljemålning
Göktyta, utan årtal, Målad träskulptur med kamouflageteckning
Dream Wasteland, 2025, Guide till vandring på Järvafältet

Frågor att diskutera i anslutning till Mats Adelmans verk kopplat till biologi, natur, psykologi och filosofi:

Konstnären Mats Adelman bor och är verksam i Järva. I sin konst tar han inspiration från Järvafältet som forskningsområde. Han blandar landsort med stad, natur med stål och betong i ett möte som både blir fantasieggande och samtidigt en saklig beskrivning av verkligheten. Mats Adelmans är också expert på fåglar. Genom att iaktta fågellivet på Järvafältet lär han känna deras beteenden och "specialiteter". Ett sätt att verkligen komma nära och förstå deras samspel med naturen är att avbilda dem, vilket han gör med en fascinerande skicklighet, deras rörelser, och blick, men framför allt fjäderdräkten.

Ett av Adelmans verk i utställningen heter *Spiritodukt*. Vad tror du att Spiritodukt betyder?

Vad är skillnaden mellan viadukt och spiritodukt?

Varför kamouflerar sig vissa djur?

Hur har kamouflage använts av människor och i andra syften?

3.

Ylva Westerlund

Teardrops, I-IV, 2025, solfjäderformade akvareller med motiv från Järva

Dream Catchers, 2022-24, tuschmålning på presenning

Diamonds and dirt on the windshield of the skidder, 2022, laving tryckt på tyg

How to deal with the mental effects of pollution, 2022, bok

The New Hird, 2017, serietidning

Dream Wasteland, 2025, guide till vandring på Järvafältet

Breathing Rain, utan årtal, foto på presenning (hänger ute i vinterträdgården)

Frågor och uppgifter i anslutning till Westerlunds verk kopplat till biologi, natur, ekonomi, psykologi och filosofi:

Ylva Westerlund bor och verkar i Järva och har Järvafältet som sin forskningsstation och utvidgad ateljé. Här observerar hon naturens växlingar, djurlivet och hur fåglar, däggdjur och insekter anpassar sig till bebyggelse, människor och motorväg. Ylva Westerlund använder sig av klassiskt måleri, dagboksanteckningar med iakttagelser, serieteckning och video. Förra året gjorde Ylva Westerlund ett Skapande skola-projekt i samarbete med Eggeby Gård och tillsammans med mellanstadieelever från Askebyskolan i Rinkeby som blev ett nytt konstverk i Tensta tunnelbanestation med titeln - *Under jorden minns vi himlen*, bestående av elevernas teckningar, skulpturer och poesi med inspiration från Järvafältets fåglar biotop och natur. Du kan se det nere på perrongen i Tenstas t-banestation.

Hur skriver nyhetsmedia om natur och klimat? Gör en snabb undersökning genom att leta efter artiklar om natur, klimat och ekonomi? Titta efter vilka ord som används och ringa in dem.

Serieteckningar har alltid använts för att kommunicera och kommentera vår samtid, politik och personliga tankar. Hur skulle en serie om föroreningar se ut? Skissa och gör en seriestrip om en naturkatastrof bestående av minst tre serierutor. Försök att berätta utan ord och bara genom bilder.

Frågor att diskutera:

Vad har industrin och aktieägare för ansvar om de bolag som de investerat blir skyldiga till miljöförstörelse?

Vad hände med Metsä kartongfabrik i Husum?

Hur påverkas klimatet av de ämnen som finns i tillverkning av kartong och återvinningsmaterial?

Vad är en invasiv art? Kan en invasiv art vara bra för klimatet och varför?

4.

Enno Hallek

Gäddfågel, 1988, bemålat trä i två delar

Frågor och uppgifter i anslutning till Enno Halleks verk kopplat till svenska, estetik och natur:

Konstnären Enno Hallek kom till Sverige som flykting 1943 från Estland tillsammans med sin familj. Han utbildade sig vid Kungl. Konsthögskolan 1953–1958 och var senare professor i måleri på skolan 1981-1991. Hallek testade att göra målningar som samtidigt är skulpturer, en sorts hybrider, och började måla på träbitar, ofta på strandfynd. Gäddfågeln som visas i utställningen gjordes ursprungligen för en trapphall i den då nya gymnasiebyggnaden i Tensta på 1980-talet. Nu är den tillbaka i sin ursprungliga "habitat" och hänger ute i vinterträdgården på Campus Tensta.

Frågor att diskutera:

Vad är en hybrid?

Vad är en habitat?

Finns det hybrida djur och växter i våra skogar?

Vad betyder det att ett konstverk är offentligt?

Vem bestämmer vilken konst som ska finnas i en skola eller på en offentlig plats?

Uppgift: Skapa hybrider genom text och poesi.

Cut-up-poesi kan vara ett sätt att skapa dikt av ord som redan finns.

Genom att klippa upp texter som redan är skrivna kan du skapa nya sammanhang och helt nya textverk. Begreppet *cut-up* kommer från engelskans "klippa upp" och myntades av den dadaistiska poeten [Tristan Tzara](#) så tidigt som 1916. Många musiker och författare har sedan dess använt tekniken då de skrivit låttexter. Grundidén är att man skapar något nytt genom att bryta mot de normer som säger att skapandet ska ske på ett visst sätt.

Gör egen cut-up-poesi genom att till exempel använda dig av det här skolmaterialet eller katalogtexten till *Fred med jorden*.

Klipp ut ord, lägg de utklippta orden i en plastpåse, skaka om, dra ut ett ord i taget från påsen och placera det på ett papper, låt slumpen göra jobbet och se vad det blir för text.

5.

Ingela Ihrman

Landskapet kom först, 2022-2025, trämaterial från alm, kastanj och lind

Frågor och uppgifter till Ihrmans verk i utställningen kopplat till svenska, litteraturkunskap, natur och filosofi:

Många av Ingela Ihrmans arbeten försöker skapa en mer empatisk relation mellan människan och djurens och växternas värld. I sin konst undersöker Ihrman hur människan systematiskt exploaterar naturen – som vi själva är en del av – samtidigt som naturen ofta lyfts fram som något ursprungligt och orört. Skulpturen som hon visar i den här utställningen, en vilande trä-jätte, är sammansatt av material från en lind, en kastanj och en alm som växt på Djurgården i Stockholm, ett grönområde som varit jaktmark och rekreationsområde sedan en lång tid tillbaka.

Frågor att diskutera:

Vad har naturen och växter för likheter med människan?

Går det att översätta en mänsklig känsla till ett skeende i naturen?

Om du skulle vara en växt/träd, vilken skulle du välja och varför?

Vad är en allegori?

Vad är en fabel?

I vilka filmer har träd betydande roller och varför?

6.

Ann Lislegaard

Ghost Opera / Extinction, 2022-23, ljudverk 25:20 min. Finns ute i vinterträdgården.

Frågor till Lislegaard verk kopplat till teknik, svenska, filosofi och natur:

Genom att använda ett brett spektrum av tekniker i sina arbeten har Ann Lislegaard blivit en av samtidskonstens mest intressanta röster när det gäller virtuality, genus, robotics och klimatförändringar. Med inspiration från kultfilmen Blade Runner, sci-fi och författare som Ursula Le Guin, Kawamata Chiaki, och H G Wells driver hon frågan om människans förhållande till sin omvärld, till sin historia och framtid in i nya landskap och rum där avatarer, cyborg-ugglor och AI-genererade animationer får ta plats. Aktuell forskning visar att ungefär 1400 fågelarter är utdöda som en följd av mänsklig aktivitet, det vill säga förlust av livsmiljöer, överexploatering och introduktion av tamdjur, vilket är dubbelt så mycket som man tidigare trott. Enligt studien riskerar vi att förlora ytterligare 700 fågelarter under de närmaste hundra åren.

Frågor att diskutera:

På vilket sätt kan teknologi vara skadligt för naturen?

Hur kan AI påverka klimatet?

Hur kommer vårt kultur- och naturarv påverkas i relation till AI ?

7.

Tom Bogaard

Debris Mask (Beach Boy), 2022, rep, strandfynd, papier-maché, cellplast

Frågor och uppgift till Bogaard verk kopplat till teknik, svenska, filosofi och natur:

Tom Bogaard har länge samlat plast i form av fiskenät och rep som spolats upp på stranden och som han sedan omsorgsfullt omvandlar till objekt och figurer, inte sällan med mänskliga drag. Han reflekterar gärna kring den globala miljön ur ett längre perspektiv med insikten att plasten kommer överleva det mesta.

Debris Mask (Beach Boy) är tillverkad av plastrep i klara färger och ingår i en serie huvuden, eller masker, som tycks stirra tillbaka på oss människor och ställa frågan: Hur blev det så här?

Plast är ett relativt modernt material som förändrat en rad områden i samhället. Efter andra världskriget var plasten ett billigt och flexibelt material som ersatte gummi och vissa metaller. Men plast har också blivit ett av våra största problem. Materialet har blivit synonymt med miljöförstöring och har visat sig kunna framkalla vissa former av cancer.

Så här skriver WWF på sin hemsida: *Plastföroreningar utgör ett allvarligt hot mot våra hav och den biologiska mångfalden. Varje år dumpas cirka 11 miljoner ton plastskräp i haven och idag återvinns bara 9 procent av all plast globalt. Många djur misstar plast för föda, fastnar i plastskräp eller påverkas av mikroplaster i deras kroppar.*

Frågor att diskutera:

Vilka material är skadliga för naturen och varför?

Hur lång tid tar det för plast att brytas ned?

Uppgift:

Skriv ett manifest för klimatet.

Ett **manifest** är en skriftlig förklaring om utfärdarens avsikter, motiv eller åsikter, oavsett om det är en individ, grupp, [politiskt parti](#) eller regering.

Ett manifest kan acceptera en tidigare publicerad åsikt eller [offentligt samförstånd](#).

Ett Manifest som form används ofta inom konst och litteratur där texten används för att med tydlighet få fram ett budskap. Ett manifest behöver inte vara en sammanhängande text utan kan vara en uppmaning eller lista.

Gå på upptäcktsfärd i närområdet och leta skräp, försök att hitta så många olika material som möjligt. Använd sedan materialet till att göra ett collage (2D) eller assemblage (3D).

Ordlista för Fred med jorden:

Vad är en curator? - någon som organiserar och ansvarar för en utställning.

Utställning/att ställa ut - en publik presentation av konst, föremål som visas på ett galleri, museum eller konsthall

Kolonialism - ockupation och exploatering av en yta/land, som är under kontroll, kontrolleras. Social och ekonomisk exploatering av en befolkning i ett annat område.

Exploatering - utnyttjande, utsugning, profitering.

Plantage - stora odlingar där man endast odlar en gröda åt gången - kakao, palmolja, kaffe, bomull som utarmar jordens egenskaper.

Fyll gärna på med egna ord...vad är till exempel profitering?

Mer info, litteraturtips, länkar och annat:

Böcker:

Fred med Jorden av Elin Wägner och Elisabeth Tamm

Tankar om naturen av Edith Södergran

Kalloccain och För trädets skull av Karin Boye

Kvinnor och äppelträd av Moa Martinson

Granskogsfolket av David Turfjell.

Naturen av Carolina Ferrada-Noli Ringskog

Morgon och Kväll av Jon Fosse

Djurfarmen av George Orwell

The new Hird - seriealbum av Ylva Westerlund

Övriga författarskap, böcker och genrer:

Erik Johan Stagnelius

Esaias Tegnér

Louise Glück

Mona Monasar

Nature Ralph Waldo Emerson

The Wasteland T.S Eliot

Unica Zürn

Romantiken, skräck, Sci Fi

Läs mer om CATPC - Cercle d'Art des Travailleurs de Plantation Congolaise

<https://catpc.org/home/>

<https://www.humanactivities.org/en/>

<https://whitecube.online/home/>

<https://whitecube.online/home/learn/>

<https://www.humanactivities.org/en/balot/>

Om plast:

<https://www.tekniskamuseet.se/lar-dig-mer/industrihistoria/plasthistoria/>

Ida Lundén musik: fåglar och plast:

<https://www.sverigesradio.se/artikel/6146991>

Vill du veta mer om rödlistade arter – kolla här:

<https://www.slu.se/artdatabanken/rodlistning/>

Vill du veta mer om hur träd kommunicerar med varandra under jord, kolla här:

<https://www.forskning.se/2023/07/06/prata-med-plantor-gar-det/>

Tips på studiebesök:

Tensta tunnelbana:

Helga Henschen, Ylva Westerlund och Askebyskolan, *Under himlen minns vi jorden*.

Dream Wasteland:

Ylva Westerlund och Mats Adelmans folder (finns utprintad i utställningens läshörna och även som pdf). Gör fältstudier på Järvafältet, vilka växter finns på fältet? Samla in och undersök vilka växter som är ätliga, kan fungera som medicin och kan vara skadliga.

Materialet är gjort av: Anna -Stina Ulfström

anna-stina@tenstakonsthall.se